

УДК 338.2:339.9

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-3>**Микитенко Т.В.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри митної справи**Університету державної фіскальної служби України***Нізельська М.А.***студентка**Навчально-наукового інституту економіки, оподаткування та митної справи
Університету державної фіскальної служби України***Mikitenko Tatiana***Candidate of Economic Sciences, Associate
Professor of the Department of Customs
State Fiscal Service University of Ukraine***Nizelska Mariia***student of SNI Economy, Taxation and Customs
State Fiscal Service University of Ukraine*

ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

INFLUENCE OF EUROPEAN INTEGRATION ON FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES

АНОТАЦІЯ

Процес глобалізації світової економіки впливає на передумови та створює потребу в європейській інтеграції України, що, своєю чергою, сприяє цінності та важливості зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Вітчизняні підприємства, поглинені в процесі європейської інтеграції, стикаються з необхідністю адаптувати стратегічний потенціал до умов співпраці та партнерства з європейськими сусідами. Статтю присвячено аналізу дослідження зовнішньоекономічної діяльності підприємств під впливом європейської інтеграції та основних аспектів зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та ЄС. Визначено особливості діяльності вітчизняних підприємств та пріоритетні напрями такої співпраці, основні переваги та проблеми українських підприємств в рамках співпраці з країнами ЄС. Виділено заходи щодо підвищення ефективності експорту від зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. На основі кількісних показників для України визначено позитивні та негативні структурні зміни зовнішньої торгівлі з ЄС. Визначено перспективні експортно-імпортні операції України. Визначено також конкурентні переваги України на міжнародному ринку інформаційних технологій, на ринку транспортних та ділових послуг в умовах інтеграції України до Європейського Союзу.

Ключові слова: глобалізація, ефективність, євроінтеграція, експорт послуг зовнішньоекономічна діяльність, підприємство, світова економіка, міжнародна торгівля, вітчизняні підприємства.

АННОТАЦИЯ

Процесс глобализации мировой экономики влияет на предпосылки и создает потребность в европейской интеграции Украины, что, в свою очередь, способствует ценности и важности внешнеэкономической деятельности субъектов хозяйствования. Отечественные предприятия, поглощенные в процессе европейской интеграции, сталкиваются с необходимостью адаптировать стратегический потенциал к условиям сотрудничества и партнерства с европейскими соседями. Статья посвящена анализу исследования внешнеэкономической деятельности предприятий под влиянием европейской интеграции и основных аспектов внешнеэкономических связей между Украиной и ЕС. Определены

особенности деятельности отечественных предприятий и приоритетные направления такого сотрудничества, основные преимущества и проблемы украинских предприятий в рамках сотрудничества со странами ЕС. Выделены мероприятия по повышению эффективности экспорта и внешнеэкономической деятельности отечественных предприятий. На основе количественных показателей для Украины определены положительные и отрицательные структурные изменения внешней торговли с ЕС. Определены перспективные экспортно-импортные операции Украины. Определены конкурентные преимущества Украины на международном рынке информационных технологий, на рынке транспортных и деловых услуг в условиях интеграции Украины в Европейский Союз.

Ключевые слова: глобализация, эффективность, евроинтеграция, экспорт услуг внешнеэкономическая деятельность, предприятие, мировая экономика, международная торговля, отечественные предприятия.

ANNOTATION

Foreign economic activity plays decisive role in terms of strengthening integration processes, provides the preconditions for active development of enterprises on an innovative basis, which determines the competitive advantages in the world market goods and services through the introduction of a complex of modern forms, methods of international economic relations, technical and technological improvement of production, increase of labor productivity, quality of products and services. At the same time, foreign economic activity (FEA) of enterprises contributes to the reproduction of export the country's potential, attracting foreign investment, and developing an open economy. The process of globalization of the world economy influences the preconditions and creates the need for European integration of Ukraine, which, in turn, contributes to the value and importance of foreign economic activity of economic entities. Domestic enterprises absorbed in the process of European integration face the need to adapt their strategic potential to the conditions of cooperation and partnership with European neighbors. The article is devoted to the analysis of the study of foreign economic activity of enterprises under the influence of European integration and the main aspects of foreign economic relations between Ukraine and the EU. The peculiari-

ties of the activity of domestic enterprises and the priority areas of such cooperation are identified. The main advantages and problems of Ukrainian enterprises in the framework of cooperation with EU countries are concentrated. Measures to increase the efficiency and increase the efficiency of export from foreign economic activity of domestic enterprises are highlighted. On the basis of quantitative indicators for Ukraine, positive and negative structural changes in foreign trade with the EU were identified. Prospective export-import operations of Ukraine have been determined. The competitive advantages of Ukraine in the international market of information technologies, in the market of transport and business services in terms of integration of Ukraine into the European Union are also determined.

Key words: globalization, efficiency, euro integration, export of services, foreign economic activity, enterprise, world economy, international trade, domestic enterprises.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Європейська інтеграція є стратегічним завданням для України. Україна має значний потенціал для розвитку експортних послуг як одного із перспективних напрямів європейської інтеграції. Одним із сильних боків стратегічного потенціалу є історичний досвід відносин та співпраці з країнами, які мають спільні кордони. Україна перебуває на динамічному шляху інтеграційних змін. І завдяки своєму сприятливому геополітичному та географічному положенню Україна є цінним стратегічним партнером як для західних країн, так і для східних сусідів.

Знаходячись у центрі Європи, Україна має низку стратегічних характеристик, серед яких: розвинений транзитний потенціал, а отже, підвищення рівня міжнародних торговельних контактів та конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку; міграції товарних, фінансових, інвестиційних та інших ринків. Це визначає важливість та особливість виконання міжнародної зовнішньоекономічної діяльності, що є ключовим чинником в євроінтеграційному процесі, створює фундамент для розвитку соціально-економічних складників держави та окремих підприємств. Проголошений курс на євроінтеграцію – першочергове завдання зовнішньої політики України [3].

Сьогодні всі інструменти зовнішньої дії спрямовані на повне членство в ЄС. Процес євроінтеграції – це насамперед спільне ефективне економічне співробітництво з країнами Європейського Союзу на рівних умовах. Важливим аспектом є усвідомлення українським суспільством цього процесу. І українські підприємства, які пройняті цим процесом, є невід'ємною частиною співпраці з Європейським Союзом. Тут виникає необхідність адаптації вітчизняних підприємств до нових умов бізнесу, адже зовнішня співпраця вимагає розуміння конкурентних переваг, що відтворюють структуру експорту послуг за галузями, тому актуальним питанням є виявлення проблем у взаємній торгівлі товарами та послугами України з Європейським Союзом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Проблеми участі України в інтеграційних процесах висвітлюються у публікаціях вітчизняних та зарубіжних науковців та експертів: О. Білоруса, І. Бураківського, А. Гаврилюка, А. Галчинського, В. Геца, Л. Губерського, Г. Клімка, А. Кредісова, Д. Лук'яненко, О. Лисунець, Л. Шевченко та ін. Постійні зміни та поява нових аспектів на шляху сучасного євроінтеграційного процесу потребують висвітлення та аналізу, що зумовлює необхідність подальших досліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – визначення тенденцій та особливостей зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Нині існує необхідність пристосування вітчизняних промислових підприємств до розвитку в умовах глобалізації та входження України у світовий економічний простір. Українські підприємства знаходяться під тиском низки чинників, що, з одного боку, дають чималі перспективи та можливості, а з іншого – викликають нові загрози та ризики. Природою та джерелом таких змін є курс України на євроінтеграцію. Як наслідок, підвищується роль чинників впливу зовнішнього середовища, а отже, виникають реальні можливості розширення сфер діяльності, диверсифікації продукції та забезпечення функціонування й розроблення стратегії розвитку їхнього потенціалу. Але зазначене потребує адаптування вітчизняних підприємств до новітніх інструментів стратегічного управління та постійних змін у макросередовищі [4].

Передумовами європейської інтеграції (що стосується проблеми вітчизняних підприємств) є: старі технічні засоби та продукція; неефективні методи управління підприємством; невідповідність міжнародних та європейських стандартів; невизначеність підприємців щодо модернізації підприємств; найсильніші стимули та різні інструменти, що застосовуються до цих підприємств.

До переваг, що отримає Україна від зони вільної торгівлі та інтеграції з ЄС, віднесено: входження в єдиний зовнішній ринок ЄС; постійне зростання експорту товарів і послуг, набуття статусу основного торговельного партнера для багатьох галузей ЄС, одного з лідерів постачання продовольства до ЄС; наявність тенденції до збільшення європейського експорту, що свідчить про залежність експорту від процесів глобальної інтеграції; додаткові торговельні преференції від ЄС для України (квоти на експорт без сплати мита); стійкість політичної системи, гармонізація національного законодавства із законодавством ЄС, реорганізація неефективного судового законодавства; розвиток середнього та

малого бізнесу; підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, впровадження стандартів ЄС на вітчизняних підприємствах; отримання підприємствами під час участі на світовому ринку знань та досвіду, які сприяють підвищенню ефективності їхньої діяльності, що призводить до зменшення залежності від умов на внутрішньому ринку [1].

Можна зробити висновок, що європейська інтеграція має значний позитивний вплив і може бути ключовим чинником у вирішенні низки проблем. Це спосіб нового погляду, повної модернізації, використання всього науково-технічного потенціалу вітчизняних підприємств, а отже, розширення ринку та створення нових робочих місць. Усе це призведе до залучення іноземних інвестицій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та виходу на нові ринки.

Ще одним позитивним зрушенням та наслідком інтеграції є збільшення зовнішньоекономічної діяльності, що сприяє розширенню експорту та імпорту. Це впливає на зростання ВВП та добробут країни.

Характерно, що експорт товарів та послуг у високих технологіях надзвичайно малий. Вищезазначений напрям залежить від недосконалої структури конкурентних переваг національної економіки, що призводить до проблем цінних факторів та порівняльних переваг щодо вартості людських та природних ресурсів.

На разі Українська держава націлена на одержання короткострокових результатів за рахунок реалізації операцій експорту та імпорту, а також ігнорує установи світового ринку щодо підвищення інноваційного рівня промислового виробництва. Але незадовільний рівень конкурентоспроможності, імідж компаній у ролі міжнародних партнерів на світовому ринку, низька якість продукції, що не задовольняє вимоги Європи, застаріле обладнання та технології, хаотичний процес виробництва є основними причинами недовгострокових планів країни. У результаті товар не задовольняє вимогам європейського ринку. Тому основне завдання вітчизняних підприємств – зробити так, щоб зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) була ефективною [5].

Аналіз дає змогу зрозуміти, які експортно-імпортні операції є найбільш прибутковими.

Питання ефективності ЗЕД компаній залежить від внутрішніх та зовнішніх чинників, зокрема від формування та реалізації результативної стратегії ЗЕД, що є основним планом розвитку компанії на іноземних ринках, захоплення конкретної частки ринку, експансії конкурентних позицій [5].

Можна стверджувати, що приєднання до міжнародного економічного простору залежить від зовнішньоекономічної стратегії, що створюється в комплексі зі стратегічним планом функціонування компаній. Тому основною порадою українським підприємствам є форму-

вання чіткого плану дій, що забезпечить вихід на міжнародний ринок та надасть шанси поліпшити конкурентну позицію на ринку. Визначення конкретного переліку дій допоможе вітчизняним підприємствам з'ясувати основні заходи на виходу на зовнішні ринки та можливість посилити свої конкурентні позиції на ринку [6].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Європейська інтеграція України забезпечує нові переваги та можливості співпраці з розвиненими країнами Європи, створює передумови для соціально-економічного зростання та зміцнює свої позиції на міжнародній арені. Подолання бар'єрів та вихід на міжнародний ринок – це величезний поштовх для інноваційного розвитку підприємств, адаптації українського законодавства до європейських стандартів, підвищення якості до європейського рівня. Для підтримки рівня інтеграційних процесів на європейські ринки та економічного процвітання в довгостроковій перспективі необхідно підвищити ефективність зовнішньоекономічної діяльності. Своєю чергою, ефективність зовнішньоекономічної діяльності є ключовим чинником збільшення потенціалу експортних послуг, виходу на світовий ринок українських суб'єктів ЗЕД, підвищення рівня їхніх конкурентних переваг, підвищення якості продукції та послуг, які вони надають, створення правильних умов експортно-імпортних послуг, а також забезпечення економічної безпеки держави у цілому. Аналіз діяльності українських підприємств показав, що підвищення ефективності проведення зовнішньоекономічних операцій окремого підприємства залежить від темпів удосконалення системи ЗЕД країни у цілому.

Для підвищення показників зовнішньої торгівлі лідерам бізнесу слід зосередитися на розробленні чітких планів реалізації стратегії зовнішньої торгівлі. Окрім того, доцільно звернути особливу увагу на чинники, які впливають на результати зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Накопичення експортного потенціалу можливе за сприятливих економічних умов для виробництва якісної продукції, впровадження модернізованого виробництва, використання новітніх технологій, продажу промислової продукції, стабільної позиції на світових ринках та виходу на нові ринки.

Важливим складником зовнішньоекономічної політики України на сучасному етапі є створення більш ефективної системи митного регулювання, яка, з одного боку, може забезпечувати фіскальні, захисні та регулюючі функції, а з іншого – сприятиме спрощенню митних процедур відповідно до європейських правил. Саме митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності визначає характер цих відносин і становить основу для ефективної інтеграції в європейський торговий простір.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Особливості зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/18_3_2018ua/4.pdf (дата звернення: 27.11.2019).
2. Інфографіка U open EU про структуру та вартість експорту українських послуг до країн ЄС у 2017 році. URL: <https://eu-ua.org/infografika/infografika-u-open-eu-prostrukturu-ta-vartist-eksportu-ukrayinskykh-poslug-do-krayin-yes> (дата звернення: 27.11.2019).
3. Гуменюк О.Г. Еволюція системи митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. *Гроші, фінанси та кредит*. 2018. Вип. 14. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_ukr/112.pdf (дата звернення: 27.11.2019).
4. Данкевич В.Є. Митне регулювання експорту та імпорту сільськогосподарської продукції в умовах асоціації з ЄС. *Глобальні та національні проблеми економіки*. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/4923/1/Gnpe_2015_4_57-60.pdf (дата звернення: 27.11.2019).
5. Носач Л.Л. Фінансові механізми антикризового управління: сучасні реалії та стратегічні орієнтири : колективна монографія / за заг. ред. А.С. Крутової. Київ : Іванченко І.С., 2018. С. 224–241.
6. Аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами Європейського Союзу. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/11.pdf> (дата звернення: 27.11.2019).
7. [Evolution of European integration]. Available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/18_3_2018ua/4.pdf (accessed: 27.11.2019).
8. Infografika U open EU pro strukturu ta vartist eksportu ukrajinskykh poslugh do krajin JeS u 2017 roci [U open EU infographics on the structure and cost of exports of Ukrainian services to EU countries in 2017]. Available at: <https://eu-ua.org/infografika/infografika-u-open-eu-prostrukturu-ta-vartist-eksportu-ukrayinskykh-service-to-krayin-yes> (accessed: 27.11.2019).
9. Gumenyuk O.G. (2018) Evoljucija systemy mytno-taryfnogho rehuljuvannja zovnishnjoekonomichnoji dijajlnosti [Evolution of the system of customs-tariff regulation of foreign economic activity] / O.G. Gumenyuk // *Money, finance and credit*, vol. 14. Available at: http://economyandsociety.in.ua/journal/14_eng/112.pdf (accessed: 27.11.2019).
10. Dankevich V.E. (2015) Mytne rehuljuvannja eksportu ta importu siljsjogohospodarskoji produkciji v umovakh asociaciji z JeS [Customs regulation of export and import of agricultural products under the conditions of association with the EU]. *Global and national problems of economy*, vol. № 4, pp. 57–60. Available at: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/4923/1/Gnpe_2015_4_57-60.pdf (accessed: 27.11.2019)
11. Nosach L.L. Finansovi mekhanizmy antykrizovogho upravlinnja: suchasni realiji ta strategichni orijentyry [«One Window» as a tool for socio-economic improvement and management of international business]. *Financial mechanisms of crisis management: modern realities and strategic guidelines: a collective*, vol. 3, pp. 224–241.
12. Analiz zovnishnjoji torehivli tovaramy ta poslughamy Ukrajinny z krajinyamy jevropejskogho sojuzu [Analysis of foreign trade of goods and services of Ukraine with the countries of the European Union]. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/11.pdf> (accessed: 27.11.2019).

REFERENCES:

1. Osoblyvosti zovnishnjoekonomichnoji dijajlnosti vitchyzn-janykh pidpryjemstv v umovakh jevrintegraciji [Features of foreign economic activity of domestic enterprises in the condi-